

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗООМОРФІЗМІВ ТА АНТРОПОМОРФІЗМІВ У КАЗКОВОМУ ДИСКУРСІ

Северин А. В.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник - ст. викладач Дегтярьова Л. І.

Казка як своєрідний жанр народної творчості здавна посідав важливе місце у фольклорі всіх народів світу. На ній позначився вплив різних історичних епох, починаючи від первісного суспільства і до наших днів. Усе це свідчить про виняткову роль казок у культурно-побутовій практиці людства, про тісний зв'язок їх із життям народу.

Народна казка в міру культурного поступу людства розросталася вшир і вглиб, у кожному історичному епоху своєрідно оновлювалась, переосмислювалась, видозмінювалась, постійно збагачувалася як з погляду генетичного, так і типологічного, щедрим потоком вливалася у культурну скарбницю кожного народу як її неоціненне надбання.

Казковий світ, який захоплює, вражаючи незвичайністю та фантастичністю, має ряд спільних рис не лише в межах однієї національної традиції, але й на теренах ширшого, наприклад, всього індоєвропейського ареалу. Тож в українських казках виявляємо багато спільного з німецькими та російськими. З'ясовуючи причини таких збігів, дослідники докладно вивчили сюжетний склад багатьох національних традицій та створили покажчики усталених казкових сюжетів, засвідчивши дивовижну їх повторюваність в часі та просторі. Значна частина цих сюжетів - не запозичені однією традицією від інших, а радше успадковані від давніх часів і доносять до нас згадки про спосіб життя та мислення, про звичаї та обряди, сховані за пеленою віків.

Найбільший збирач і дослідник казки А. І. Никифоров у своїй роботі "Російські легенди й казки" висловлює іншу думку: "казки - це усні розповіді, які існують в народі з метою розваги, мають у своєму змісті незвичні у побутовому сенсі події (фантастичні, чарівні або життєві) і відрізняються специфічною побудовою". До його думки приєднується Гільчонк Н. Л. На її думку "das Märchen ist ein Genre der kürzerer Erzählform; es entstand als Volksdichtung und lebte bei nahezu allen Völkern meistens in mündlicher Überlieferung".

Різні види казок відрізняються не лише зовнішніми ознаками, характером сюжетів, героїв, поетичною структурою, ідеологією, вони можуть виявитися зовсім різними і за своїм походженням та історією і вимагати різних прийомів вивчення. Тому правильна класифікація має першорядне наукове значення. Між тим ми змушені визнати, що в нашій науці досі немає загальноприйнятої класифікації казок. А. Н. Афанасьєв був першим з учених, хто зіткнувся з нагальною необхідністю впорядкування величезного і строкатого казкового матеріалу. Він визнає наявність трьох великих груп казок: казки про тварин; фантастичні (міфологічні), або чарівні казки і новелістичні казки.

Казки про тварин вважаються найдавнішими творами казкового епосу. Щодо походження казок про тварин або тваринного епосу існує кілька наукових теорій. Вони не тільки свідчать про час і можливі шляхи виникнення казки, але і пояснюють особливості фантастичного вимислу в ній. Ще Я. Грімм у другій чверті XIX ст. звернув увагу на анімізм як форму вимислу в казках про тварин. Анімізм (лат. *anima* – душа) – це одухотворення тварин, рослин, предметів, наділення їх властивостями і якостями, властивими людині.

Різнманітні тварини як казкові персонажі постають перед читачем у різних культурах по-різному. Образ тварини може вживатися з метою характеристики об'єкту (людини, предмету). Але не слід забувати про безкінечний та різнманітний світ казки, в якому кожен персонаж може постати перед читачем в поганій чи хорошій подобі. Казка в художніх образах відображає найкращі якості різних народів і тим самим може виховувати ці якості в тих, хто полюбляє читати і слухати казки. Не забувайте про те, що світ казки повний вигадок і невичерпної фантазії.

Казки будь-якого народу, українські, німецькі або російські, перш за все, відображають те, що народ хотів би в першу чергу бачити в наступному поколінні, ті якості, які споконвіків були характерними для цього народу, для їх менталітету. Всім відомо, як вагомо відрізняються народи, що проживають в Європі і Азії. Так, середньостатистичний німець в очах представників інших народностей виглядає як працелюбний, дуже старанний, пунктуальний, обачливий схильний до бюрократії і геть позбавлений відчуття гумору. Ця думка стереотипна, оскільки ґрунтується, найчастіше, на поодиноких спробах спілкування з окремими людьми з представниками німецької нації.

Антропоморфізм був ґрунтом для стародавньої поезії і народної творчості в цілому. Межі антропоморфізму виявляються в образному мисленні, в сучасному мистецтві і літературі, наприклад в байках, в казках, де часто різним тваринам і речам приписуються людські властивості.

Між казками різних країн так багато спільного. Є загальні багатьом народам улюблені сюжети. Ми знаходимо в них під різними іменами одні й ті ж типи героїв, одні й ті ж чудові перетворення, чарівні предмети – скатерть-самобранка; гуслі-самогуди; чоботи-скоростої; млинок, що сам пече млинці; сокира, що сама рубає; палиця, що сама б'є, тощо. Ці загальні уявлення пояснюються наявністю єдиного міфологічного переказу, що зародився ще до поділу індоєвропейських народів. Подібність казкових мотивів зумовлено соціальним середовищем, в якому виникає казка, спільність історичних умов певних епох в різних країнах.